

DÖRDÜNCÜ SINIF EBELİK VE HEMŞİRELİK ÖĞRENCİLERİNİN DOĞUM SONU CİNSEL SAĞLIK YÖNETİMİNE İLİŞKİN BİLGİ VE TUTUMLARI¹

THE KNOWLEDGE AND ATTITUDE OF SENIOR MIDWIFERY AND NURSING STUDENTS ABOUT MANAGEMENT OF POSTPARTUM SEXUAL HEALTH

Neslihan YILMAZ SEZER²

Derya ÖZTÜRK³

İlknur Münevver GÖNENÇ⁴

ÖZET

Bu çalışma, ebelik ve hemşirelik dördüncü sınıf öğrencilerinin doğum sonu cinsel sağlık yönetimine ilişkin bilgi ve tutumlarını belirlemek amacıyla tanımlayıcı olarak yapılmıştır. Araştırmanın evrenini 2012-2013 eğitim öğretim yılında dördüncü sınıfta eğitim gören ebelik (77) ve hemşirelik (75) öğrencileri oluşturmuştur. Araştırmaya katılmayı kabul eden 145 kişi ile çalışma tamamlanmıştır. Araştırmanın verileri, veri toplama formu aracılığıyla 06.05.2013-24.05.2013 tarihleri arasında toplanmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde, frekans ve yüzde hesaplamaları, ki kare testi kullanılmıştır. Araştırmamıza katılan öğrencilerin yaş ortalaması 22.5±1.79 olup, %50.4'ü hemşirelik bölümü, %49.6'sı ebelik bölümü öğrencisidir. Araştırmamıza katılan hemşirelik öğrencilerinin %77.8'i ebelik öğrencilerinin %91.7'si postpartum dönemde taburculuk eğitim verirken cinsel sağlık konusunda bilgi verdiğini ifade etmiştir. Öğrencilerin %43.4'ü postpartum dönemde cinsel sağlık eğitimi ve danışmanlığı verme konusunda kısmen yeterli eğitime sahip olduklarını belirtmiştir. Çalışmamızda postpartum

¹ Bu makale 20-22 Haziran 2013 tarihlerinde Crowne Plaza - İzmir' de düzenlenen "1. Ulusal Doğum Sonrası Bakım Kongresi" kongresinde poster bildiri olarak sunulmuştur.

²Blm.Uzm., Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Ebelik Bölümü, ylmzneslihan@hotmail.com

³ Blm.Uzm., T.C.Sağlık Bakanlığı Türkiye Kamu Hastaneleri Kurumu Ankara Birinci Bölge Genel Sekreterliği Ankara Eğitim ve Araştırma Hastanesi, deryaozturk2906@gmail.com

⁴ Dr., Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Ebelik Bölümü, imgonenc@gmail.com

dönemde kadınların öğrencilerden talep ettiği eğitim konuların başında cinsel ilişkiye başlama zamanı (%78.7) ikinci sırada ise aile planlaması yöntemlerinin (%23.0) geldiği belirlenmiştir. Öğrencilerin, doğum sonu cinsel ilişkiye başlama zamanı ve üreme organlarının doğum öncesi döneme dönüş süresi konularında bilgi düzeyleri genel olarak yeterli olmakla birlikte, doğum sonu dönem ovulasyonun başlama zamanı ve aile planlaması konularında bilgilerinin yeterli düzeyde olmadığı düşünülmektedir. Genel olarak ebelik öğrencilerinin bilgi düzeyinin, hemşirelik öğrencilerine göre daha iyi olduğunu belirlenmiştir. Bunun nedeninin ise ebelik öğrencilerinin daha fazla sayıda kadın sağlığı ile ilgili ders almalarına bağlı olduğu düşünülmektedir. Araştırma sonuçlarımız doğrultusunda profesyonel tutum ve bilginin geliştirilmesinde ebelik ve hemşirelik müfredatlarında cinsel sağlık dersinin verilmesi ve cinsel sağlık danışmanlığını geliştirmeye yönelik uygulamalar yapılması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Doğum sonu dönem, cinsel sağlık, ebelik, hemşirelik

ABSTRACT

This descriptive study has been made to determine the knowledge and attitude of senior midwifery and nursing students about management of postpartum sexual health. The study population is the midwifery (n=77) and nursing (n=75) students who attend senior class during 2012-2013 academic year. The study completed with 145 of the students who agreed to participate. Data collection was made by a questionnaire (data collecting form) between dates 06/05/2013-24/05/2013. Frequency and percentage calculations and Chi square(X^2) statistical test was used to evaluate data.

The mean age of the participants is 22.5 ± 1.79 years; and 50.4% of the participants are from nursing department and 49.6% of them are from midwifery department. 77.8% of the nursing students and 91.7% of the midwifery students declared that they provide information about sexual health while they are giving discharge education to postpartum period patients. 43.4% of the students stated that they have had a partially sufficient education about giving sexual health education and consultation in postpartum period. In this study, it has been determined that the primary education topic women require information from the students during postpartum period is the time to start having sexual intercourse (78.7%), the secondary education topic is family planning methods (23%). The knowledge level of students about when to start having sexual intercourse in postpartum period and the return time of reproductive organs to the state in prenatal period has been generally found sufficient, yet participants had insufficient knowledge about the starting time of ovulation and family planning.

Generally it has concluded that midwifery students had a better level of knowledge compared to nursing students. This might be because midwifery department syllabus contains a bigger number of classes about women's health. According to the results of this study; in order to improve professional

attitude and knowledge, it is recommended to add sexual health classes to midwifery and nursing syllabuses and make practices to improve sexual health consultation.

Key Words: *Postpartum period, sexual health, midwifery, nursing*

GİRİŞ

“Puerperium ya da postpartum” olarak da adlandırılan doğum sonu dönem, doğumda plasentanın çıkmasıyla başlar ve gebelik sırasında kadın vücudunda olan değişikliklerin doğum öncesi durumuna döndüğü 6-8 haftalık bir süreci kapsar (Coşkun, 2012; Taşkın, 2011). Bu dönem, kadın, yenidoğan ve ailesi için fiziksel, sosyal ve psikolojik değişikliklerin olduğu önemli bir geçiş dönemidir (Çıtak-Bilgin ve Potur-Coşkuner, 2010). Bu dönemde ailede yeni bir düzen kurulmakta, anne ve babanın ilişkilerinde değişiklikler yaşanmaktadır (Arslan ve Uzun, 2008). Yaşanan hormonal değişiklikler, kadının beden imajının değişmesi, yorgunluk, bebek bakımı için ayrılan zamanın uzun olması eşler arasındaki ilişkisinin zayıflamasına ve cinsel problemlere neden olmaktadır (Durat vd., 2007; Brtnicka vd., 2009). Emziren kadınlarda ve eşlerinde cinsel ilişkiye ara verme, cinsel isteksizlik ve memnuniyetsizlik gibi problemler yaşanmaktadır (Brtnicka vd., 2009) Postpartum dönemde, özellikle kadında epizyotomi veya laserasyon varsa disparani görülme sıklığında artmaktadır (Brtnicka vd., 2009). Xu ve arkadaşları tarafından yapılan bir çalışmada postpartum dönemdeki kadınlarda seksüel problemlerin yaygın olduğu ve ilk üç ayda %70.6'sının cinsel problemler deneyimledikleri belirtilmiştir (Xu vd., 2003). Postpartum dönemde cinsel sorunlar ve endişeler yüksek oranda yaşanmasına rağmen cinsellik sağlık personeli tarafından bir tabu olarak kabul edilmekte ve bu konuda hastalar yeterince desteklenememektedir. Fakat bütüncül yaklaşımda insan sağlığının bir bütün olarak ele alınması ve sağlığı etkileyen tüm faktörlerin değerlendirilmesi önerilmektedir. Bu nedenle cinsel sorunlarında diğer sağlık sorunları gibi derinlemesine ele alınıp incelenmesi gerekmektedir.

Sağlık kuruluşlarında cinsel sağlığın değerlendirilmesi, sağlık eğitim programları ile bilinç oluşturulması, bu konuda sorun yaşayan kadınların erken dönemde belirlenerek ayrıntılı tetkik ve tedavi için uygun merkezlere sevk edilmesine olanak sağlayacaktır. Bu amaçla bu birimlerde çalışan sağlık profesyonellerinin cinsellik konusunda bilgi sahibi olmaları büyük önem taşımaktadır (Demirezen, 2006). Postpartum dönemde kadınla en çok iletişime geçen sağlık personeli

ebeler ve hemşirelerdir. Bu nedenle ebe ve hemşireler cinsel sağlık sorunlarının tespiti, önlenmesi ve tedavi edilmesinde kilit kişilerdir. Fakat yapılan çalışmalarda hemşirelerin ve ebelerin cinsel sorunların yoğun yaşandığı bir klinikte çalışmak istemedikleri, utanma, kendini rahatsız hissetme vb. nedenlerle hastalara cinsellik ile ilgili konularda konuşmaktan rahatsız oldukları (Haboubi ve Lincoln, 2003; Koç, 2003) ve cinsellik konusunda yetersiz bilgiye sahip oldukları belirtilmektedir (Haboubi ve Lincoln, 2003). Ayrıca hemşirelerin yaklaşık yarısının hastanın cinsellik örüntüsünü değerlendiremediği ve buna uygun bakım veremediği saptanmıştır (Canbolat-Işılak, 2008). Yapılan bir çalışmada ise ebelerin bilgilerinin ve zamanlarının yetersizliği nedeniyle postpartum dönemde kadınlara sınırlı cinsel danışmanlık sunduğu belirtilmektedir (Olsson vd., 2011). Bu durum hemşire ve ebelerin cinsellik konusunda bilgi ve deneyim eksikliği olduğunu göstermektedir (Canbolat-Işılak, 2008; Haboubi ve Lincoln, 2003; Olsson vd., 2011). Hastaların cinsellikle ilgili ihtiyacı olan eğitim ve danışmanlık hizmetlerinin etkin sunulabilmesi için hemşirelerin eğitim, öğretim ve araştırma yoluyla bu konudaki bilgi ve becerilerini artırması gerekmektedir. (Muir, 2000).

Hemşire ve ebelerin cinsellik konusunda ki bilgi ve becerilerinin temeli okul eğitimleri döneminde atılmaktadır. Ebelik ve hemşirelik öğrencilerinin cinsellik konusunda ki bilgi, tutum ve davranışlarının belirlenmesi bu konudaki eksik bilgilerinin tamamlanması ve yanlış bilgilerinin düzeltilmesi açısından fırsat sağlayacaktır. Ebelik ve hemşirelik öğrencilerinin mezun olduktan sonra annelere birebir bakım verici rolde olmaları nedeniyle, bu konudaki bilgi ve tutumlarının geliştirilmesinin ilerde mesleki hayatlarına olumlu katkıları olacağı düşünülmektedir. Buna ilave olarak, öğrencilerin bu konudaki bilgi ve tutumlarını belirlemek, kadın sağlığı ile ilgili derslerinin teorik ve klinik becerilerine yönelik müfredat çalışmalarına da olumlu katkılar sağlayacaktır. Bu çalışma, ebelik ve hemşirelik 4. sınıf öğrencilerinin doğum sonu cinsel sağlık yönetimine ilişkin bilgi ve tutumlarını belirlemek amacıyla yapılmıştır.

MATERYAL VE YÖNTEM

Araştırma tanımlayıcı olarak yapılmıştır. Ankara'da bir üniversitenin 4. sınıf ebelik ve hemşirelik öğrencilerinin tamamına ulaşılması planlanmıştır. Araştırmanın yapıldığı üniversitenin 2012-2013 eğitim öğretim yılında dördüncü sınıf ebelik (77) ve hemşirelik (75) öğrencilerinin toplam sayısı 152'dir. 7 öğrenci araştırmaya

katılmayı kabul etmediği için kapsam dışı bırakılmıştır. Araştırmanın örneklemi, 72 ebeklik ve 73 hemşirelik öğrencisi olmak üzere toplam 145 kişi oluşturmuştur. Verilerin toplanmasında araştırmacılar tarafından literatüre dayanarak geliştirilen veri toplama formu kullanılmıştır (Anonim, 2005; Anonim, t.y.; Bick, 2005; Cashion, 2004; Simpson ve Creehan, 2008; Taşkın, 2011; Wieland – Ladewig vd., 2006). Veri toplama formu, öğrencilerin sosyo-demografik özelliklerini içeren 6 sorudan, doğum sonu cinsel sağlık yönetimine ilişkin bilgi ve tutumlarını belirlemeye yönelik 22 sorudan oluşmaktadır. Çalışmanın verileri 06.05.2013-24.05.2013 tarihleri arasında toplanmıştır. Verilerin değerlendirilmesinde, frekans ve yüzde hesaplamaları, ki kare testi kullanılmıştır.

BULGULAR

Araştırmaya katılan öğrencilerin yaş ortalaması 22.5 ± 1.79 'dur. Öğrencilerin %50.4'ü hemşirelik bölümü, %49.6'sı ebeklik bölümü öğrencisidir. Ebeklik bölümü öğrencilerin tamamı, hemşirelik bölümü öğrencilerin ise %97.3'ünün cinsiyeti kadındır. Ebeklik bölümündeki öğrencilerin %98.6'sı, hemşirelik bölümündeki öğrencilerin ise tamamı bekadır. Ebeklik bölümünden bir öğrenci çocuğu olduğunu belirtmiştir.

Araştırmamıza katılan öğrencilerin en uzun yaşadıkları coğrafi bölgeler benzer dağılım göstermekle birlikte, ebeklik öğrencilerinin %32.9'u, hemşirelik öğrencilerinin ise %40.3'ü en uzun yaşadıkları coğrafi bölgenin İç Anadolu Bölgesi olduğunu ifade etmiştir. Ebeklik öğrencilerinin %59.8'i, hemşirelik öğrencilerinin %57.5'i en uzun yaşadıkları yerleşim biriminin il olduğunu belirtmiştir.

Tablo 1. Ebelik ve Hemşirelik Dördüncü Sınıf Öğrencilerinin Postpartum Dönemde Cinsellik ve Cinsel Sağlık Eğitimi Hakkındaki Görüşlerinin Dağılımı

	Hemşirelik		Ebelik		Toplam		İstatistiksel Analiz
	n	%	n	%	n	%	
Postpartum Taburculuk Eğitiminde Cinsel Sağlık Konusunda Bilgi Verme Durumu							
Bilgi Veren	56	77.8	66	91.7	122	84.7	-
Bilgi Vermeyen	3	4.2	0	0.0	3	2.1	
Bazen Bilgi Veren	10	13.9	4	5.6	14	9.7	
Sadece Sorulduğunda Bilgi Veren	3	4.2	2	2.8	5	3.5	
Postpartum Dönemde Cinsel Sağlık Eğitimi ve Danışmanlığı Verme Konusunda Yeterli Eğitime Sahip Olma Durumu							
Evet Yeterli	21	28.8	30	41.7	51	35.2	0,028
Hayır Yeterli Değil	22	30.1	9	12.5	31	21.4	
Kısmen Yeterli	30	41.1	33	45.8	63	43.4	
Postpartum Dönemde Kadına Cinsel Sağlık Eğitimi Verirken Tutumu							
Rahatlıkla Konuşurum	66	90.4	71	98.6	137	94.5	-
Çekinerek konuşurum	6	8.2	1	1.4	7	4.8	
Konuşmak İstemem	0	0.0	0	0.0	0	0.0	
Diğer	1	1.4	0	0.0	1	0.7	
Postpartum Dönemde Kadının Eşine Cinsel Sağlık Eğitimi Verirken Tutumu							
Rahatlıkla Konuşurum	40	55.6	33	45.8	73	50.7	$\chi^2= 0.387$
Çekinerek konuşurum	22	30.6	19	26.4	41	28.5	
Konuşmak İstemem	14	19.4	8	11.1	22	15.3	
Diğer	3	4.2	5	6.9	8	5.6	
Hastaların Cinsel Sağlık Eğitimi Talep Etme Durumu							
Talep Etti	19	26.0	45	62.5	64	44.1	0,001
Talep Etmedi	54	74.0	27	37.5	81	55.9	
Cinsel Sağlık Eğitiminde Talep Edilen Konular							
Cinsel İlişki Başlama Zamanı	15	88.2	33	78.6	48	78.7	-
Laktasyonel Amenore	1	5.9	4	9.5	5	8.2	
Aile Planlaması Yöntemleri	4	23.5	10	23.8	14	23.0	
Cinsel İlişkide Ağrı	1	5.9	0	0,0	1	1.6	
Epizyotominin Cinsel İlişkiye Etkisi	2	4.5	1	5.9	3	4.9	

Çalışmaya katılan öğrencilerin %86.2'si postpartum dönemin cinselliği etkilediğini belirtmiş olup, cinsel yaşamı etkilediğini ifade edenlerin %90.6'sı ise bu etkinin olumsuz olduğunu belirtmiştir. Ebelik ve hemşirelik öğrencilerinin postpartum dönemin cinsel yaşamı etkileme durumu ve etkisi hakkında düşünceleri karşılaştırıldığında aralarındaki farkın istatistiksel olarak önemsiz olduğu bulunmuştur ($p>0,05$).

Araştırmaya katılan hemşirelik öğrencilerinin %77.8'i ebelik öğrencilerinin %91.7'si postpartum dönemde taburculuk eğitim verirken cinsel sağlık konusunda bilgi verdiğini ifade etmiştir. Öğrencilerin %43.4'ü postpartum dönemde cinsel sağlık eğitimi ve danışmanlığı verme konusunda kısmen yeterli eğitime sahip olduklarını belirtirken, bu konuda ebelik öğrencilerinin kendilerini, hemşirelik öğrencilerinden daha yeterli buldukları saptanmıştır (Tablo 1, $p<0,05$).

Hemşirelik öğrencilerinin %90.4'ü, ebelik öğrencilerinin %98.6'sı postpartum dönemde kadına cinsel sağlık eğitimi verirken kendini rahat hissettiğini belirtmiştir. Kadınların eşlerine aynı eğitim verildiğinde ise kendini rahat hissedenlerin oranı hemşirelik öğrencilerinde %55.6'ya, ebelik öğrencilerinde %45.8'e düşmektedir. Her iki bölümde postpartum dönemde kadınla cinsel sağlık hakkında konuşmak istemeyen öğrenci bulunmamasına rağmen, hemşirelik öğrencilerinin %19.4'ü, ebelik öğrencilerinin %11.1'i kadının eşi ile cinsel sağlık konularında konuşmak istemediğini belirtmiştir (Tablo 1).

Tabloda belirtilmemekle birlikte öğrencilerin yarısından fazlası (%62.8) postpartum dönemde cinsel sağlık eğitiminin doğumdan hemen sonra ve ebe/hemşireler tarafından (%95.2) verilmesi gerektiğini düşünmektedir. Ayrıca araştırmaya katılan öğrencilerin %84.7'si postpartum klinik uygulamaları sırasında kadınların kendilerinden cinsellik konusunda eğitim talep ettiğini belirtmiş olup, ebelik öğrencilerinden eğitim talebinin hemşirelik öğrencilerinden daha yüksek olduğu ve aralarındaki farkın istatistiksel olarak önemli olduğu bulunmuştur ($p<0,05$). Postpartum dönemde kadınların eğitim talep ettiği konuların başında cinsel ilişkiye başlama zamanı (%78.7) ikinci sırada ise aile planlaması yöntemleri (%23.0) gelmektedir (Tablo 1).

Tablo 2. Ebelik Ve Hemşirelik Dördüncü Sınıf Öğrencilerinin Postpartum Dönem Cinsel Sağlık Konusunda Bilgilerine Yönelik İfadeleri ve Bilgilerinin Değerlendirilmesi

	Hemşirelik		Ebelik		Toplam		İstatistiksel Analiz
	n	%	n	%	n	%	
Cinsel İlişkiye Başlama Zamanını Bilme Durumuna Yönelik İfadeleri							
Bilmiyorum	25	34.2	1	1.4	26	17.9	0.001
Biliyorum	48	65.8	71	98.6	119	82.1	
Cinsel İlişkiye Başlama Zamanını Bilme Durumu							
Doğru Bilen*	35	72.9	65	91.5	100	84.0	0.010
Yanlış Bilen	13	27.1	6	8.5	19	16.0	
Üreme Organlarının Doğum Öncesi Döneme Dönüş Süresini Bilme Durumuna Yönelik İfadeleri							
Bilmiyorum	19	26.0	3	4.2	22	15.2	0.001
Biliyorum	54	74.0	69	95.8	123	84.8	
Üreme Organlarının Doğum Öncesi Döneme Dönüş Süresini Bilme Durumu							
Doğru Bilen**	30	55.6	59	85.5	89	72.4	0,001
Yanlış Bilen	24	44.4	10	14.5	34	27.6	
Emziren Annelerde Yaklaşık Olarak Ovulasyon Başlama Süresini Bilme Durumuna Yönelik İfadeleri							
Bilmiyorum	34	47.2	13	18.1	47	32.6	0,001
Biliyorum	38	52.8	59	81.6	97	67.4	
Emziren Annelerde Yaklaşık Olarak Ovulasyon Başlama Süresini Bilme Durumu							
Doğru Bilen***	4	10.5	9	15.3	13	13.4	0,001
Yanlış Bilen	34	89.5	50	84.7	84	86.6	
Emzirmeyen Annelerde Yaklaşık Olarak Ovulasyon Başlama Süresini Bilme Durumuna Yönelik İfadeleri							
Bilmiyorum	35	47.9	9	12.7	44	30.6	0,001
Biliyorum	38	52.1	62	87.3	100	69.4	

* Doğumdan 4-6 hafta sonra veya loşia kesilip, epizyotomi iyileşince çiftler kendilerini hazır hissettiğinde (Anonim, t.y.; Bick, 2005; Simpson ve Creehan, 2008; Taşkın, 2011; Wieland – Ladewig vd., 2006)

** Yaklaşık 6 hafta (Cashion, 2004; Olds vd., 2004; Simpson ve Creehan, 2008; Taşkın, 2011; Wieland- Ladewig vd., 2006)

*** 3-6 ay (Cashion, 2004; Wieland – Ladewig vd., 2006; ; Simpson ve Creehan, 2008; Taşkın 2011)

Tablo 2. (Devamı)

	Hemşirelik		Ebelik		Toplam		İstatistiksel Analiz
	n	%	n	%	n	%	
Emzirmeyen Annelerde Yaklaşık Olarak Ovulasyon Başlama Süresini Bilme Durumu							
Doğru Bilen****	14	36.8	27	43.5	41	41.0	0.327
Yanlış Bilen	24	63.2	35	56.5	59	59.0	
Postpartum Dönemde Cinsel Sağlık Sorunlarını Bilme Durumuna Yönelik İfadeleri							
Bilmiyorum	25	34.7	35	47.9	60	41.4	0,074
Biliyorum	47	65.3	38	52.1	85	58.6	
Belirtilen Cinsel Sağlık Sorunları*****							
İsteksizlik	12	31.6	16	33.3	28	32.6	-
İstenmeyen Gebelik	0	0.0	2	4.2	2	2.3	
Kanama	13	34.2	10	20.8	23	26.7	
Vajinusmus	2	4.2	0	0.0	2	2.3	
Disparoni	19	50.0	27	56.3	46	53.5	
Enfeksiyon	17	44.7	19	39.6	36	41.9	
Postpartum Dönemde Kullanılmaması Gerektiği İfade Edilen AP Yöntemleri*****							
KOK	17	40.5	55	82.1	72	66.1	
Geri Çekme	10	23.8	3	4.5	13	11.9	
LAM	6	14.3	1	1.5	7	6.4	
Üç Aylık İğne	3	7.1	8	11.9	11	10.1	
Aylık İğne	5	11.9	27	40.3	32	29.4	
Diyafam	0	0.0	3	4.5	3	2.8	
RIA	18	42.9	8	11.9	26	23.9	
İmplant	1	2.4	0	0.0	1	0.9	
RIA Hormonlu	0	0.0	14	20.9	14	12.8	

**** En erken 6-8 hafta sonra veya 12. hafta (Cashion, 2004; Simpson ve Creehan, 2008; Taşkın, 2011; Wieland – Ladewig vd., 2006)

***** Bu soruya birden fazla cevap verilmiştir. Yüzdeler n üzerinden hesaplanmıştır

***** Bu soruya birden fazla cevap verilmiştir. Yüzdeler n üzerinden hesaplanmıştır.

Postpartum dönemde cinsel ilişkiye ne zaman başlanabileceği sorulduğunda hemşirelik öğrencilerinin %34.2'si, ebelik öğrencilerinin %1.4'ü bu soruya bilmiyorum cevabını vermiş olup iki grup arasındaki

fark istatistiksel olarak önemli bulunmuştur ($p<0,05$). Aynı soruya biliyorum cevabını veren hemşirelik öğrencilerinin %72.9'unun, ebelik öğrencilerinin ise %91.5'inin verdiği cevabın doğru olduğu ve gruplar arasındaki farkın istatistiksel olarak önemli olduğu belirlenmiştir ($p<0,05$) (Tablo 2).

Üreme organlarının doğum öncesi döneme dönüş süresi sorulduğunda hemşirelik öğrencilerinin %26'sı, ebelik öğrencilerinin ise % 4.2'si bu soruya bilmiyorum cevabını vermiştir ($p<0,05$). Aynı soruya biliyorum cevabını veren hemşirelik öğrencilerinin %55.6'sı, ebelik öğrencilerinin %85.5'i doğru cevap vermiş olup gruplar arasındaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0,05$) (Tablo 2).

Emziren annelerde yaklaşık olarak ovulasyonun başlama süresi sorulduğunda hemşirelik öğrencilerinin % 47.2'u ve ebelik öğrencilerinin %18.1'i bilmiyorum cevabını vermiştir ($p<0,05$). Aynı soruya biliyorum cevabını veren hemşirelik öğrencilerinin %10.5'i doğru cevap verirken, ebelik öğrencilerinin %15.3'ü doğru cevap vermiştir ve aradaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0,05$). Emzirmeyen annelerde yaklaşık olarak ovulasyonun başlama süresi sorulduğunda hemşirelik öğrencilerinin % 47.9 ve ebelik öğrencilerinin % 12.7'si bilmiyorum cevabını vermiştir ($p<0,05$). Aynı soruya biliyorum cevabını veren hemşirelik öğrencilerinin %36.8'i doğru cevap verirken, ebelik öğrencilerinin % 43.5'i doğru cevap vermiştir (Tablo 2).

Postpartum dönemde kadınların yaşayabilecekleri cinsel sağlık sorunlarının neler olduğu sorulduğunda hemşirelik öğrencilerinin %34.7'si, ebelik öğrencilerinin ise % 47.9'u bilmiyorum cevabını vermiştir ($p>0,05$). Aynı soruya biliyorum cevabını veren ebelik ve hemşirelik öğrencileri postpartum dönemde en çok yaşanan cinsel sağlık sorunlarını sırasıyla dispareni, enfeksiyon ve cinsel isteksizlik olarak belirtmişlerdir (Tablo 2).

Tabloda belirtilmemekle birlikte öğrencilerin %85.5'i postpartum dönemde kontraseptif yöntem kullanılması gerektiğini ve %50.7'si bu yöntemlerin kullanımına doğumdan 4-6 hafta sonra başlanması gerektiğini ifade etmiştir. Öğrenciler postpartum dönemde kullanılmaması gereken aile planlaması yöntemlerini sırasıyla en fazla kombine oral kontraseptifler, aylık enjeksiyon ve RIA olarak belirtmişlerdir (Tablo 2).

TARTIŞMA

Çalışmada öğrencilerin önemli bir kısmı postpartum dönemin cinselliği etkilediğini belirtmiş olup, cinsel yaşamı etkilediğini ifade edenlerin neredeyse tamamı olumsuz etkilendiğini düşündüğünü belirtmiştir. Öğrencilerin ifadeleri literatürle benzerlik göstermektedir. Literatürde de doğum sonu dönemin cinsel yaşamı olumsuz etkilendiğini gösteren çalışmalar mevcuttur (Acar, 2008; Barrett vd., 1999; Karaçam, 2008; Pastore vd., 2007; Xu vd., 2003). Çoban (2012) kadınların %64.4'ünün, Akyüz (2009) %91.3'ünün, Barrett ve arkadaşları (2000) %83'ünün doğum sonu dönemde cinsel sorun yaşadıklarını göstermişlerdir. Çalışma bulgularımız öğrencilerin doğum sonu dönemin cinselliği olumsuz yönde etkileyebileceğine yönelik farkındalıklarının olduğunu göstermektedir. Öğrencilerin bu konuda farkındalıklarının olmasının, doğum sonu dönemde cinselliği ele almaları ve bakıma yansıtılmaları açısından önemli bir adım olduğu düşünülmektedir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin çoğunluğu postpartum dönemde taburculuk eğitimi verirken cinsel sağlık konusunda bilgi verdiğini belirtmiş olup, neredeyse yarısı bu konuda kendisini kısmen yeterli gördüğünü ifade etmiştir. Çalışmada ebelik öğrencilerinin kendilerini, hemşirelik öğrencilerinden daha yeterli bulduklarını ifade ettikleri saptanmıştır ($p<0,05$). Koç tarafından yapılan çalışmada (2003) hemşirelerin tamamına yakınının okul eğitiminde cinsellekle ilgili bilgi edinmelerine karşın yarıya yakınının bu bilgileri yeterli bulmadığı belirtilmiştir. Kuzu'nun çalışmasında (1993) ise öğrencilerin cinsel sorunları saptamadaki bilgi puanlarının iyi olmasına rağmen, bu bilgileri uygulama oranlarının oldukça düşük olduğunu belirtilmiştir. Başka bir çalışmada ise benzer şekilde klinik hemşirelerin %59.2'sinin hastanın cinsellik örüntüsünü değerlendiremediği ve %48'inin buna uygun bakım veremediği saptanmıştır (Canbolat - Işılak, 2008). Çalışma bulgularımızda ebelik bölümü öğrencilerin postpartum dönemde cinsel sağlık eğitimi ve danışmanlığı verme konusunda kendilerini daha yeterli görmesinin, kadın sağlığı ve doğum alanında daha uzun süreli teorik ve pratik eğitim almalarına bağlı olabileceği düşünülmektedir. Her iki bölüm öğrencilerinin de cinsel bilgilerini yetersiz görmelerinin araştırmanın yapıldığı fakültede cinsel sağlık dersinin olmamasına ve uygulama alanlarında cinsel sağlık danışmanlığı rol modellerinin yetersiz olmasına bağlı olabileceği ön görülmektedir.

Öğrencilerin neredeyse tamamı kadına cinsel sağlık eğitimi verirken kendisini rahat hissettiğini, yarısı ise eşlerine aynı eğitimi

verirken kendisini rahat hissetmediğini ifade etmiştir. Çalışmamıza benzer şekilde Stokes ve Mears tarafından yapılan çalışmada (2000) hemşirelerin kadın hastalarla ve genç hastalarla cinsel sağlık konularını tartışırken, erkek hastalara ve farklı cinsel tercihleri olan hastalara göre kendilerini çok rahat hissettikleri belirlenmiştir. Literatürde cinsel sağlık danışmanlığının çiftlere birlikte verilmesi önerilmektedir (Anonim, 2009; Pastore vd., 2007). Araştırma bulgumuz ebellek ve hemşirelik öğrencilerinin karşı cinse cinsellik eğitimi verirken sıkıntı yaşadığını göstermektedir. Bu durumun postpartum bakım hizmetlerinin kalitesini olumsuz yönde etkileyeceği düşünülmektedir.

Araştırmamızda öğrencilerin %84.7'si postpartum klinik uygulamaları sırasında kadınların kendilerinden cinsellik konusunda eğitim talep ettiğini belirtmiş olup, ebellek öğrencilerinden eğitim talebinin hemşirelik öğrencilerinden daha yüksek olduğu saptanmıştır. ($p<0,05$). Araştırma bulgusunun ebellek öğrencilerinin postpartum kliniklerde daha uzun süre uygulama yapmasına bağlı olabileceği düşünülmektedir. Çalışmada postpartum dönemde kadınların öğrencilerden eğitim talep ettiği konuların başında cinsel ilişkiye başlama zamanı ikinci sırada ise aile planlaması yöntemlerinin geldiği belirlenmiştir. Benzer şekilde Acar'ın çalışmasında (2008) postpartum dönemde kadınların cinsel ilişkiye başlama ve aile planlaması yöntemleri hakkında bilgi aldıkları belirtilmiştir. Barrett ve arkadaşlarının çalışmasında da (2000) kadınların %96'sının kontrasepsiyon, %29'un cinsel ilişkiye girme zamanı hakkında sağlık personeli ile görüştüğü ortaya konmuştur. Bu sonuçlar kadınların postpartum dönemde aile planlaması yöntemleri ve cinsel ilişkiye başlama konularında sıklıkla bilgiye ihtiyaç duyduklarını göstermekte olup öğrencilere bu konularda bilgi kazandırılması önemlidir.

Araştırmada öğrencilerin postpartum dönemde cinsellikle ilgili bilgileri değerlendirilmiştir. Öğrencilerin büyük çoğunluğunun, postpartum dönemde cinsel ilişkiye ne zaman başlanabileceği ve üreme organlarının doğum öncesi döneme dönüş süresi konularında doğru bilgiye sahip oldukları belirlenmiştir. Ancak emziren ve emzirmeyen kadınlarda yaklaşık olarak ovulasyonun başlama zamanı konusunda bilgilerinin oldukça yetersiz olduğu tespit edilmiştir. Postpartum dönemde cinsellikle ilgili doğru bilgiye sahip olmak uygun eğitim, danışmanlık ve bakım hizmeti verebilmek açısından önemlidir. Doğum sonu dönemde yaklaşık olarak ovulasyonun başlama zamanının bilinmemesinin, bu dönemde verilecek aile planlaması danışmanlığını olumsuz yönde etkileyeceği düşünülmektedir.

Öğrencilerin genel olarak postpartum dönemde cinsellikle ilgili bilgilerine bakıldığında ise ebelik öğrencilerinin, hemşirelik öğrencilerine göre daha yüksek oranda doğru bilgiye sahip olduğu görülmüştür. Bu sonucun ebelik bölümü öğrencilerinin, hemşirelik öğrencilerinden daha uzun süreli olarak kadın sağlığı ve doğum alanında teorik ve pratik eğitim almalarına bağlı olabileceği düşünülmektedir.

Postpartum dönemde kadınların yaşayabilecekleri cinsel sağlık sorunlarının neler olduğu sorulduğunda hemşirelik öğrencilerinin %34.7'si, ebelik öğrencilerinin ise % 47.9'u bilmiyorum cevabını vermiştir ($p>0,05$). Aynı soruya biliyorum cevabını veren ebelik ve hemşirelik öğrencileri postpartum dönemde en çok yaşanan cinsel sağlık sorunlarını sırasıyla dispareni, enfeksiyon ve cinsel isteksizlik olarak belirtmişlerdir. Literatürde de postpartum dönemde sık yaşanan cinsel sağlık sorunları arasında vajinal enfeksiyon, dispareni, lipidoda azalma, vajinal kuruluk, perinal rahatsızlık v.b sorunlar belirtilmektedir (Acar, 2008; Akdolun- Balkaya, 2002; Çoban, 2012; Karaçam ve Çalışır, 2012; Şahin, 2009). Çalışmamızda postpartum dönemde en çok yaşanan cinsel sağlık sorunları doğru ifade eden öğrencilerin yer almasına rağmen, yarıya yakınının bu soruya cevap verememesi dikkat çekici bir bulgudur. Sık görülen cinsel sağlık sorunlarının bilinmesi bu sorunların tespiti ve sorunlara yönelik eğitim, danışmanlık ve bakım hizmetlerinin planlanması açısından önemlidir.

Araştırmamızda öğrencilerin %85.5'i postpartum dönemde kontraseptif yöntem kullanılması gerektiğini ve %50.7'si bu yöntemlerin kullanımına doğumdan 4-6 hafta sonra başlanması gerektiğini ifade etmiştir. Öğrenciler postpartum dönemde kullanılmaması gereken aile planlaması yöntemlerini sırasıyla en fazla kombine oral kontraseptifler, aylık enjeksiyon ve rahim içi araç (RİA) olarak belirtmişlerdir. Öğrencilerin ifadelerinin aksine doğum sonu dönemde RİA uygulaması, bu dönem için tercih edilebilen etkili aile planlaması yöntemleri arasında yer almaktadır (Anonim, 2005; Anonim, 2013). RİA uygulaması doğum sonu dönemde kadınlara tavsiye edilebilecek etkili aile planlaması yöntemi olmakla birlikte kadınlar tarafından da tercih edilmektedir (Giliç vd., 2009; Kitapçioğlu ve Yanıkerem, 2008; Şentürk Erenel vd., 2011) Araştırma sonucumuza göre beş öğrenciden birinin doğum sonu döneminde RİA ile ilgili yanlış bilgiye sahip olduğu belirlenmiştir. Bu durum doğum sonu döneminde aile planlaması danışmanlığında etkin ve doğru bilgi aktarımı açısından sorun yaşanabileceğini düşündürmüştür.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırma sonuçlarına göre postpartum dönemdeki kadınların öğrencilerden cinsel sağlık konularında büyük oranda bilgi talep ettiği, öğrencilerin de büyük bir çoğunluğunun bu konularda kadınlara danışmanlık yaptığı görülmektedir. Ancak öğrencilerin cinsel sağlık konularını kadınlar ile rahatlıkla konuşurken, kadının eşi ile konuştuğunda bu oranın düşmesi dikkat çekicidir. Bu noktada öğrencilerin tutumlarının geliştirilmesi ve profesyonel kimliklerinin desteklenmesi gerektiği düşünülmektedir. Doğum sonu dönem cinsel sağlık konularında bilgi düzeylerinin genel olarak ebelik öğrencilerinde, hemşirelik öğrencilerine göre daha iyi olduğunu belirlenmiştir. Doğum sonu dönem ovulasyon ve aile planlaması başta olmak üzere öğrencilerin bilgilerinin yeterli düzeyde olmadığı düşünülmektedir. Oysa doğum sonu dönemde uygun bakım ve danışmanlık verebilmek için ihtiyaçları olan en önemli unsur sahip oldukları bilgidir.

Çalışma sonuçlarımıza göre;

- Ebelik ve hemşirelik eğitimlerinde, doğum sonu dönem bakım konularının içerisinde cinsel sağlık konularına yer verilmesi ve öğrencilere bu konularda profesyonel tutum kazandırılması,
- Ebelik ve hemşirelik müfredatlarında cinsel sağlık konularına ayrı bir ders olarak yer verilmesi ve cinsel sağlık dersinin zorunlu dersler kapsamında olması,
- Cinsel sağlık danışmanlığını geliştirmeye yönelik rol play, drama, vaka tartışması ve portfölyo gibi uygulamalar yapılması,
- Öğrencilere klinik uygulamalarda cinsel sağlık danışmanlığını açısından olumlu rol modellerle çalışma olanağı sağlanması önerilmektedir.

KAYNAKLAR

- Acar, Z. (2008). Doğum sonrası dönemdeki kadınların cinsel işlevleri ve etkileyen faktörler. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Akdolun-Balkaya, N. (2002). Postpartum dönemde annelerin bakım gereksinimleri ve ebe - hemşirenin rolü. C. Ü. Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi, 6 (2), 42-49.
- Akyüz, E.Ö. (2009). Doğum sonrası cinsel sorunlar ve etkileyen etmenlerin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Aydın.
- Anonim. (2005).Ulusal aile planlaması hizmet rehberi. Cilt II. Kontraseptif Yöntemler. T.C. Sağlık Bakanlığı Ana Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Genel Müdürlüğü. Damla Matbaacılık, Reklamcılık ve Yayıncılık tic. Ltd. Şti., Ankara .
- Anonim. (2009). Doğum sonu bakım yönetim rehberi T.C. Sağlık Bakanlığı Ana Çocuk Sağlığı ve Aile Planlaması Genel Müdürlüğü, Damla Matbaacılık, Reklamcılık ve Yayıncılık Tic. Ltd. Şti. Ankara.
- Anonim. (2013). Programming strategies for postpartum family planning. WHO, http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/93680/1/9789241506496_eng.pdf?ua=1. Erişim Tarihi: 05.02.2014.
- Anonim. (t.y). Kadın cinselliği. Cinsel Eğitim Tedavi ve Araştırma Derneği Bilgilendirme Dosyası.
- Arslan, F. ve Uzun, Ş. (2008). Hemşirenin postnatal eğitim ve danışmanlık hizmetlerinin incelenmesi. Türkiye Klinikleri J Med Sci, 28(5),736-42.
- Barrett, G., Pendry, E., Peacock, J., Victor, C., Thakar, R. and Manyonda I. (1999). Women's sexuality after childbirth: a pilot study. Archives of Sexual Behavior, 28, 2. 179-191.
- Barrett, G., Pendry, E., Peacock, J., Victor, C., Thakar, R. and Manyonda, I. (2000). Women's sexual health after childbirth. BJOG.107(2), 186-95.
- Bick, D. (2005). Postnatal Care: meeting the public health challenge. (Ed. P.O. Luanaigh).Midwifery And Public Health. 195-218.
- Brtnicka, H., Weiss, P. ve Zverina J. (2009). Human sexuality during pregnancy and the postpartum period. Bratisl Lek Listy, 110(7),427-31.

- Canbolat-Işılak, Z. (2008). Klinik hemşirelerinin görev ve rollerine ilişkin düşüncelerinin belirlenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Cumhuriyet Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Sivas.
- Cashion, K. (2004). Postpartum physiology. Maternity & Women's Health Care. USA, Mosby, 607-614.
- Coşkun A. (2012). Kadın sağlığı ve hastalıkları hemşireliği el kitabı. Koç Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Çıtak-Bilgin N. ve Potur-Coşkuner, D. (2010). Doğum sonu dönem kanıt temelli yaklaşımlar ve hemşirelik. Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi,3(3).80-87.
- Çoban, V. (2012). Postpartum dönemdeki kadınların cinsel yaşam kalitesi ve etkileyen faktörler. Yüksek Lisans Tezi. Cumhuriyet Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Sivas.
- Demirezen, E. (2006) .Birinci basamakta kadın cinselliğinin değerlendirilmesi. Androloji Bülteni, 24,76-78.
- Durat, D., Aygin, D. ve Şen, S. (2007). Doğum sonrası dönemde fizyolojik ruhsal değişiklikler ve cinsellik, Androloji Bülteni, 31, 358-361.
- Gılıç, E., Ceyhan, O. ve Özer, A. (2009). Niğde Doğumevi'nde doğum yapan kadınların aile planlaması konusundaki bilgi tutum ve davranışları. Fırat Tıp Dergisi, 14(4), 237-241.
- Haboubi, N.H. and Lincoln, N. (2003). Views of health professionals on discussing sexual issues with patients. Disabil Rehabil, 18,25(6),291-6.
- Karaçam, Z. (2008). Epizyotominin doğum sonrası dönemde cinsel fonksiyona etkisi. Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi,1. Sayfa 38-46.
- Karaçam, Z. ve Çalışır, H. (2012). İlk kez doğum yapan kadınlarda gebelik öncesi ve doğum sonrası dönemlerde dispareni görülme sıklığı ve ilişkili durumlar. Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi, 15(3), 205-213.
- Kitapçioğlu, G. ve Yanikkerem, E. (2008). Manisa Doğumevinde doğum yapan kadınların doğurganlık öyküleri, aile planlaması davranışı ve doğum sonrası aile planlaması danışmanlığı. Ege Tıp Dergisi,47(2), 87 – 92.
- Koç, M. (2003). Fiziksel hastalığı olan bireylerin cinselle ilgili yaşadıkları sorunlara hemşirelerin yaklaşımları ve tutumları.

- Yüksek Lisans Tezi. Cumhuriyet Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Sivas.
- Kuzu, N. (1993). Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu öğrencilerinin cinselliğe ilişkin bilgilerini hemşirelik bakımından kullanma durumları. Yüksek Lisans Tezi. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Ankara.
- Muir ,A. (2000). Counselling patients who have sexual difficulties. Prof Nurse. 15(11),723-726.
- Olds, S.B., London, M.L., Wieland Ladewig, P. and Davidson, M.R. (2004).Maternal-newborn nursing& women's health care. XII. Edition. New Jersey, Pearson education, 990-1015.
- Olsson, A. , Robertson, E., Falk, K. and Nissen, E. (2011). Assessing women's sexual life after childbirth: the role of the postnatal check. Midwifery. 27(2), 195-202.
- Pastore, L., Owens, A. and Raymond, C. (2007). Postpartum sexuality concerns among first-time parents from one U.S. Academic Hospital. The Journal of Sexual Medicine, 4(1), 115-123.
- Simpson, K.R. and Creehan, P.A. (2008). Perinatal nursing third edition. Awhonn. 473-517.
- Stokes, T. and Mears, J.(2000). Health and the practice nurse: a survey of reported practice and attitudes. Br J Fam Plann, 26(2), 89-92.
- Şahin, N. (2009). Kadınlarda postpartum dönemde cinsel yaşam. Zeynep Kamil Tıp Bülteni, 40(3), 125-130.
- Şentürk-Erenel, A., Kavlak, T. ve Bingöl, B. (2011). Kadınların doğum sonrası altı ay sonunda aile planlaması yöntemi kullanma durumu. Van Tıp Dergisi, 18 (2), 68-76.
- Taşkın, L. (2011). Doğum ve kadın sağlığı hemşireliği. Ankara: Sistem Ofset Matbaacılık.
- Wieland Ladewig, P.A., London, M.L. and Davidson, M.R. (2006). Contemporary maternal-newborn nursing care. VI. Edition. New Jersey: Pearson education, 809-835.
- Xu, X.Y., Yao, Z.W., Wang, H.Y., Zhou, Q. and Zhang, L.W. (2003).Women's postpartum sexuality and delivery types. Zhong.hua Fu Chan Ke Za Zhi., 38(4), 219-22.

